

Herczeg Ferenc (1863-1954) fényképe

Méhely Lajos:

BERZEVICZY ALBERT FAJSZEMLÉLETE

Teljes tudatában vagyok annak, hogy az élő kortársak méltatása, elveik és törekvéseik megértése, valamint működésük a közre gyakorolt hatásának felbecsülése, a legnehezebb feladatok egyike.

Nehéz, mert a közelmúlt események s a megfigyelő egyén még oly közel állnak egymáshoz, hogy hiányzik a distanciának az a páthosza, mely az abszolút és a történelmi igazságnak megfelelő tárgyilagosság egyik föltétele.

Kétszeresen nehéz a feladat akkor, ha a méltatandó egyén egy hosszú emberélet folyamán a közélet kiválóságai s a kiváltságosok ama kisded csapatjához tartozott, amelynek tagjai a „Representative Man” glóriájával ékesek.

S én mindeme nehézségek tudatában is kénytelen vagyok Berzeviczy Albert személyével, helyesebben az ő legutóbbi nyilatkozataival s a bennük megnyilvánult — szerintem nagyon félszeg — állásponttal foglalkozni.

Kénytelen vagyok azért, mert Berzeviczy Albert, amikor Herczeg Ferenczet a Magyar Tudományos Akadémia f. évi október 2-án tartott összes ülésén hetvenedik születésnapja alkalmából ünnepelte, a fajelméletet, helyesebben a faji eszmét diszkreditáló kijelentéseket tett, amelyeket úgy a Magyar Tudományos Akadémia, mint a magyar fajvédelem szempontjából a leghatározottabban vissza kell utasítanom.

Az ehhez való jogot abból merítem, hogy mind a kettőhöz elég sok közöm volt és van, mert az Akadémiának — kilépésem előtt — harminckét évig voltam tagja, kétszeres koszorúsa, egyik állandó bizottságának előadója s egyik folyóiratának szerkesztője, akinek egymagamnak több tudományos munkám jelent meg az Akadémia kiadásában, mint az alatt az idő alatt az egész osztálynak együttvéve.

A faji gondolat terén sem tarthatom magamat illetéktelennek, mert köztudomású, hogy amikor az ezeréves Magyarországot külső és belső ellenségei ravatalra terítették, egyike voltam azoknak a legelsőeknek, akik összeomlásunk igazi okait felismerték s további romlásunk megakadályozásának útját és eszközeit kijelölték.

A csőcselékuralom elmúltával talán én voltam az első, aki a faji öntudat vértjét szegeztem külső és belső ellenségeink ostromával szembe s hogy hazafias aggodalmaimat és javaslataimat szélesebb körben is meghallják, a Magyar Tudományos Akadémia 1922. évi május 22-iki osztályülésén tartottam azt a liberális berkekben nagy kavarodást okozott előadásomat, melyben „A fajkérdés élettudományi alapjai” címen e kérdés velejét feltártam s a zsidó veszedelemre nyomatékosan rámutattam.[1]

Az azóta elmúlt tizenegy év alatt Magyarországon senki sem foglalkozott a faji kérdéssel oly rendszeresen, mint én, s ha most Berzeviczy Albert fajszemléletével szembeszállók, erre erkölcsileg is kötelezve vagyok, mert az Akadémia elnöke az ő könnyedén odavetett nyilatkozatával voltaképpen az én áldozatos munkával kiküzdött élettudományi megállapításaim és tanításom ellen foglalt állást.

Mivel pedig Berzeviczy Albert egy félszázad óta nemcsak az „arbiter elegantiarum” szerepét tölti be a magyar társadalomban, aki számtalan alkalmi beszédében az úri tónus ígéit hinti szét, hanem egyúttal a magyar közéletnek tudományos és politikai főpapja is, aki irányt szab, világszemléletet teremt s eszméket ültet el, amelyek elhatározó befolyást gyakorolnak a magyar nemzet életére, — illik, hogy az ő messzehallatszó szavával komolyan foglalkozzunk.

Mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy ő kegyelmessége a magyar közélet minden ágára kiterjedő, sokoldalú tevékenysége révén bízást rendelkeznek a „Great Man” minden attribútumával, ha ennek nem állná útját egy kicsinyke szó, melyet Emerson, az amerikai bölcs, az emberi nagyság elengedhetetlen kellékének tart, mondván: „Men are helpful through the intellect and the affections”,[2] vagyis: a nagy ember eszével és szívével van segítségünkre.

A kiváló értelmet senki sem vitathatja el Berzeviczy Alberttől, azonban az érzelem, jelesen a felsőbbrendű hazafias érzelem tekintetében kevesebb olympiai fényt, de több emberi melegséget, különösen pedig nemzeti létkérdéseink megértőbb és elszántabb felkarolását óhajtottuk volna.

Ő kegyelmessége kétségkívül sok díszet és fényt árasztott az elnöki ügykörébe eső intézményekre, de működése nagyon hasonlatos volt azokéhoz az önmagukat és dolgaikat oly kitűnően adminisztráló tudós férfiakéhoz, akik Zarathustra, a perzsa bölcs szerint „hidegen szemlélődve ülnek a hűvös árnyékon s óvakodnak oda ülni, ahol a nap forrón tűz a lépcsőkre”.[3]

Legalább részben ennek tulajdonítható, hogy amíg a magyar társadalom legjobbjai lelkük lobogó érzelmeit követve nagy kockázattal küzdenek a nemzet szent céljaiért, addig Széchenyi István akadémiaja — Berzeviczy Albert vezetése alatt - egy hűvös előkelőséggel kiegyensúlyozott, magyar faji érdeket és vérségi kötelmeket nem ismerő, a faji eszme s a világesemények rohanó forgatagától érintetlen kultúrüzemmé lett.

A legnagyobb magyar az ő imádott fajának szellemi és anyagi fölemelésére alapította a Tudományos Akadémiát s ez a nemes intézmény számos évtizeden át valóban megfelelt nagy alapítója intencióinak, mert a magyarság mentsvára, glóriás múltjának visszfénye s ígéretes jövőjének hajnalhasadása volt, azonban a rendi alkotmány megdőlte s a nyugati liberalizmus elhatalmasodása következtében beállott elnemzetietlenedés hullámai a Magyar Akadémiát sem kímélték meg.

Amikor lehullt a korlát a vérbeli nemes urak s az idegenvérű városi polgárság és a zsidók között, ezzel megrendült a magyarság faji ereje s lehanyatlott a magyar hegemonia.

Az Akadémia is mindinkább elvesztette vérbeli magyar elemeit és vezéreit, akiknek helyébe az idegenvérű jövevények — svábok és zsidók — kiművelődött ivadékai léptek. Kisfaludy Károly és Sándor, Vörösmarty Mihály, Kölcsey Ferenc, Berzsenyi Dániel, Kazinczy Ferenc, Kis János, Fáy András, Szemere Pál, Bajza József, Czuczor Gergely, Pálóczi Horváth Endre, Arany János és Gyulai Pál örökében Schedel Ferenc, Budenz József, Kautz Gyula, Pauer Imre, Riedl Frigyes, Schönherr Gyula, Schuller Alajos, Koch Antal, Klein Gyula, Krenner József, Kherndl Antal, Staub Móricz és Heinrich Gusztáv, továbbá Frankl Vilmos, Vámbéry Ármin, Goldzieher

Ignác, Simonyi Zsigmond, Fröhlich Izidor, Réthy Mór, König Gyula, Korányi Frigyes, Ónody Adolf, Wittmann Ferencz, Falk Miksa, Acsády Ignác, Schlesinger Lajos és társaik helyezkedtek el, akik nagy igyekezettel és sok jóakarattal alkalmazkodtak ugyan a magyar milieuhöz s emellett bürokratikus pontossággal intézték az Akadémia ügyeit, azonban — némi folytonossághiányt nem tekintve — mindannyian abban az eredendő hibában szenvedtek, hogy nem voltak magyarok!

Ebben az én megjegyzésemben pedig semmi rosszakarat, sem gyűlölet, sem gáncs nincs. Nem is lehet, mert nem magyarnak születni nem bűn, csak — nekünk — nemzeti szerencsétlenség.

Az utóbb említett férfiak között, akiknek egyenként és összesen a legnagyobb tisztelettel adózom, valóban jeles tudósok voltak, akik a magyar, sőt az egyetemes tudomány terén is nagy érdemet szereztek maguknak. Egyikük-másikuk világparitás tekintetéből is kimagasló egyéniség s valamennyi méltó arra, hogy akadémikus legyen, — ha nem is pont a Széchenyi István akadémijában, ahova csak magyar szívvel és magyar lélekkel volna szabad bejutni.

S éppen ez utóbbi kelléket nélkülözi a felsoroltak egy része, amiről megint nem ők tehetnek, mert csak az életkörülmények kényszere hozta magával, hogy pl. Vámbéry Ármin tizenkét éves koráig csak talmudot tanult, Simonyi Zsigmond, egyetemi tanársága előtt tizenegy évig az Orsz. Rabbiképző Intézet tanára volt, Goldzieher Ignác pedig csak akkor köszönt le a Pesti Izraelita Hitközségnél harminc évig betöltött főtitkári állásáról, amikor 1905-ben a pesti egyetem tanára lett.[4]

Ezekre az adatokra rámutatva azt kérdezem, vajon józan ésszel föltehető-e, hogy ha valaki egész gyermek- és férfikorában a talmudi erkölcsstan hatása alatt állt s faji vallásának szigorú rendelkezése szerint minden goj (keresztény) gyűlöletére van kötelezve,[5] mint a Magyar Akadémia tagja képes lehessen arra, hogy faji mentalitásán erőszakot téve, a magyar nemzet s a magyar tudomány érdekeit őszintén szolgálja?

Az pl. nem kétséges, hogy Goldzieher Ignác kitűnő orientalista volt s minden kultúrember meglegezővel veheti tudomásul az ő nagy tudományának bel- és külföldi elismertetését, de még ez sem teszi elfogadhatóvá az Akadémián e napokban berendezett Goldzieher-szobát, mert semmiféle tudományt sem lehet a tudós fajától és faji egyéniségétől elvonatkoztatni.

Széchenyi István gróf, akinek egész életét a magyar faj fennmaradásáért vívott emberfeletti küzdelem jellemzi, bizonyára nem zsidó hitközségi titkároknak szánta a Magyar Tudományos Akadémiát, annál kevésbé, mert már az akkori — e tekintetben jámbor — időben is világosan látta a zsidó veszedelem nagyságát s minden alkalmat megragadott, hogy nagy ellenfelével, Kossuth Lajossal együtt (!), óvja ettől nemzetét. Tőle ered az a mélyrepillantó tanítás, hogy „a nagy angol nemzet egyenjogúsíthatta a zsidót, mert, ha egy palack tintát egy nagy tóba töltünk, annak a vize ettől nem romlik meg, de ha a magyar levesbe engedünk egy palack tintát önteni, a leves megromlik s azt nem eheti meg az ember,”[6]

Csodálatosképpen még sohasem hallottam, hogy Széchenyi István grófnak ezt a klasszikus hasonlatát az Akadémia, vagy akár a Nemzeti Kaszinó Széchenyi-lakomáján föllevenítették

volna, holott kétségkívül több fajhűség és politikai éleslátás rejlik benne, mint a világ népeit megrontó liberalizmus egész könyvtárában.

Ugyanolyan kiforrt bölcsesség sugárzik Széchenyi Istvánnak abban a másik axiómájában, mely az élettudomány egész fegyvertárával bizonyíthatóan mondja, hogy „a szólás még korántsem, érzés, a nyelvnek pergése még korántsem dobogása a szívnek s ekkép a magyarul beszélő, sőt legékesebben szóló is korántsem magyar még.”[7]

A mi poshadt, minden becsületes faji érzést kigúnyoló társadalmunkban már teljesen elsikkadt Széchenyi Istvánnak ez a súlyos s éppen az Akadémiával kapcsolatban mondott szentenciája, melyet ki keli ásnunk a feledés homályából, hogy megvilágosítsa elménket, amikor a tévelygés útját járjuk.

Való és szent igaz, hogy valakinek a magyarsága nem a nyelv pergésétől, hanem a szív dobogásától, vagyis attól függ, vajon a szív dobogása által hajtott, a felmenő rokonságtól átvett s nemzedékről-nemzedékre továbbadott vér magyar-e?

Ez olyan világos s ellenmondást nem tűrő élettudományi igazság, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke Herczeg Ferencz ünnepén legfeljebb hangulatkeltés okából mondhatta, hogy „a fajelmélet ... a mi magyar nemzeti életünkben nem talál igazolást”, mert „... a magyar föld és a magyar nemzet olyan, szinte példátlan asszimiláló erővel bír, mely minden valódi értéket áthat s minden ízében magyarrá teszi a nem magyaroktól származottat is.”[8]

Sajnos, hogy a dolog másképp áll.

Berzeviczy Albert élettudományi elszólása épp oly naiv, mint néhai Rákosi Jenőnek az a délibábos, oly sokakat megtévesztett jelszava, mely szerint:

„Az ember faji különbözősége nem egyéb, mint a nyelv különbözősége. Aki valamely nyelv hatása alá kerül, az annak a nyelvnek faji tulajdonságait veszi fel.”[9]

Ha ez igaz volna, akkor az amerikai néger angol nyelven szerzett műveltsége következtében megszűnnék négernek lenni, valamint a tőlünk elrabolt területeken élő s a cseh, oláh és rác nyelv hatása alá került magyar testvéreink sem lennének többé magyarok.

Szerencsénkre Széchenyi István örökigaz tétele őrködik fölöttünk, mert a természet törvényei hatalmasabbak az emberi műfogásoknál s a vérség ereje sikeresen dacol a környezet befolyásával.

Az Akadémia elnöke nagy nyomatékkal és szerintem is teljes joggal hangsúlyozza, hogy Herczeg Ferencet „a magyar föld és a magyar nemzet lángoló szeretete hevíti”, valamint a magyar föld és nemzet nagy asszimiláló erejére is helyesen mutat rá, azonban, ha ezt a gondolatot végiggondoljuk s az örökléstan megállapításait is figyelembe vesszük, arról kell meggyőződnünk, hogy az ilyen, részint belső, részint külső ingerhatások oly kevésbé mélyrehatóak s a szervezetre gyakorolt befolyásuk oly jelentéktelen, hogy senkinek az öröklött fajtát átalakítani nem tudják.

Az élettan törvényei szerint valamely fajhoz csak úgy tartozhatik valaki, ha abba a fajba beleszületett, vagyis, ha annak a fajnak bélyegeit mindkét, vagy legalább egyik szülejétől öröklötte s nincs a világon olyan lelki inger, nincs a környezetnek mégoly eleven befolyása, mely a fajiság öröklött bélyegeit kitörülhetné, vagy megmászíthatná.

Mai nap már világosan látjuk, hogy a milieu-elmélet lejárt a magát, mert az élettudomány bebizonyította, hogy a fajok életét öröklött és megmászíthatatlan erők kormányozzák. Az a szép frázis tehát, hogy a „magyar föld és a magyar nemzet asszimiláló ereje minden ízében magyarrá teszi a nem magyaroktól származottat is,” nemcsak minden élettudományj alapot nélkülöz, hanem egyúttal veszedelmesen megtévesztő is, mert elhomályosítja a magyar fajvédelem biztos célkitűzését és elernyeszti annak lendületét.

Ankerschmidt lovagok — mint éppen Herczeg Ferencz példája bizonyítja — mai nap is vannak s a jövőben is lesznek a magyar hazában, azonban fajilag csak ezeknek magyar anyától származott és ismét magyarokkal összeházasodott utódai tekinthetők magyaroknak.

Ezt mindenesetre jó tudni és becsületes őszinteséggel megmondani, mert sok ábrándos és csalóka hitnek s egyúttal sok végzetes, a magyar nemzet életérdekeit érintő tévedésnek veszi elejét s lehetővé teszi, hogy a magyarság végre komolyan vehesse számba a maga faji erejét.

Azt hiszem, nincs a hazában olyan felvilágosodott ember, aki az elmondottak igazságában kételkednék, mindamellett megengedem, hogy egy nemzet életében lehetnek helyzetek és körülmények, amikor az abszolút igazság nyílt bevallása, mint mondani szokás, nem opportunus, vagyis nem időszerű. Ilyenkor az előrelátó politikus kénytelen bizonyos óvatossággal eljárni s a helyzettel megalkudva olyan módokhoz és eszközökhöz folyamodni, amelyek talán meggyőződésével is ellenkeznek.

El tudom képzelni, hogy az Akadémia elnöke is elég gyakran juthat olyan helyzetbe, amikor a magyar állampolgári egyenjogúság ambícióit a magyar nemzeti, illetőleg faji követelményekkel kell összeegyeztetnie, azonban az én meggyőződésem szerint Széchenyi István akadémiaiában sohasem volna szabad a magyar faji szempontnak háttérbe szorulnia. Ennek a szempontnak sohasem volna szabad elhalványulnia, vagy elposványosodnia, sőt ellenkezőleg a Magyar Tudományos Akadémia minden vonatkozásában a legnagyobb nyíltsággal és határozottsággal kellene érvényesülnie.

Ebben a meggyőződésemben iparkodtam én Magyarország összeomlása után oda hatni, hogy a nyugati országokban máris diadalmasan bontakozó faji eszme tiszta foglalatát s annak a nemzeti létre gyakorolt hatását az Akadémia falai közt is tudatossá tegyem.

Minden erőmmel arra törekedtem, hogy a magyar fajiság eszmekörének tudományos kiépítése s a köztudatba való begyökereztetése a Budapesti Tudományegyetem s a Magyar Tudományos Akadémia falai közül induljon hódító útjára.

Evégből itt is és ott is számos szűkebb körű előadásban ismertettem a fajkérdés mibenlétét s a vele kapcsolatos nemzeti feladatokat, amelyek megoldhatására egy Magyar Fajbiológiai Intézet felállítását szorgalmaztam s ennek érdekében egyik akadémiai előadásom után a III. osztály

által kiküldött bizottságot is vezettem a miniszter elé.

Hogy minden fáradozásom meddő maradt, annak legfőbbképpen az akkori kultuszminiszter, Klebelsberg Kunó gróf volt az oka, aki hiábavalóságokra és naiv elgondolásokra valóságos művészettel szórta az ország pénzét, de a magyarság faji érdekeivel szemben a legteltesebb érzéketlenséggel viseltetett. Kívüle még a magyar közvélemény erőtlensége s a tanácsadó szervek ellenséges érzülete is részes ebben.

Ennek más téren is számos lesújtó jelét tapasztaltam, amelyek sorában különösen az hangolt le, hogy ámbár három ízben ajánlkoztam az Akadémia ünnepi előadásának megtartására, az elnökség sem ezt, sem azt nem engedte meg, hogy bár valamelyik összes ülésen idevágó, teljesen tárgyilagos, sőt előzetes cenzúrára is felajánlott tanulmányomat bemutathassam.

Tehát a Széchenyi István akadémiájában nem lehet a magyar fajiság életbevágó kérdéseit tárgyalni, nem szabad a magyar nemzet vérségi viszonyainak felderítésével s a magyar vér megőrzésének és megtisztításának feladataival foglalkozni, — bizonyára, mert ezek a kérdések mai összetételében kellemetlenül érintenék az Akadémia tagjait, főképpen annak liberális nagyságait és kapcsolt részeit.

Hogy ebben mennyi része van ő nagyméltósága egyéni érzületének és mennyi tulajdonítandó annak a köteles regardnak, mellyel az ő közismert közgazdasági kapcsolatainak tartozik[10], Berzeviczy Albert fajszemlélete annak feszegetésébe nem bocsátkozom, annyi azonban teljesen bizonyos, hogy a köszénbányák, bankok és biztosító intézetek, esetleg még oly jogos és felkarolásra méltó üzleti érdekei véghetetlenül eltörpülnek a honszerző faj életérdekei mellett.

Ugyancsak bizonyos továbbá Houston Stewart Chamberlain, a nagy társadalomtudós ama megfigyelése: „Hogy valaki zsidó legyen, ahhoz nem kell hiteles hethita orral bírnia, mert a zsidóság abban rejlik, hogy az illető bizonyos módon érezzen és gondolkodjék. Valaki nagyon könnyen zsidóvá válhatik, anélkül, hogy izraelita lenne, csak szorgalmasan kell zsidókkal érintkeznie, zsidó újságokat olvasnia s a zsidó életfelfogáshoz, irodalomhoz és művészetéhez szoknia.”[11]

Valami ilyenfélének kell tulajdonítanom azt a becéző gyöngédséget, melyben a „kiválasztott nép” nagy és kevésbé nagy tudósai az Akadémiában részesülnek s amely engem már tizenkilenc évvel ezelőtt arra késztetett, hogy rendes tagságomról lemondjak, amikor is csak Berzeviczy Albert nagyon beható kérésére vontam vissza lemondásomat.

Ha szomorú tapasztalataimat egybevetem, minden túlzás nélkül mondhatom, hogy A Magyar Tudományos Akadémia Berzeviczy Albert hosszú elnöksége alatt messze eltávolodott eredeti és legfőbb céljától, attól a lelkes nemzeti iránytól, mely a honalapító faj szellemi és lelki tökéletesítésében élte ki magát. Az utóbbi időben az Akadémia egész szervezetére rátelepedtek a liberalizmus fojtó párái, megakadályozva a magyar faji génusz kibontakozását és megerősödését.

Azok a forró hullámok, amelyek Nyugat-Európában és Amerikában oly sikeresen ostromolják a

liberalizmus omlatag pilléreit, megtorpantak a mi Akadémiánk kapujában, amelynek őrzői nem veszik észre, hogy egy új világ hajnala pirkad az égen.

Nem hiszik, hogy a liberalizmus hamis doktrínája végérvényesen megbukott s egy új életforma bontogatja szárnyát. Nem látják, hogy a faji lélek feltámadott s a faji eszme viharos térfoglalását feltartóztatni többé nem lehet.

De ha mindezt nem látják, vagy nem akarják meglátni, amit pedig Széchenyi István szellemében örömmel kellene üdvözölniök, akkor legalább ne tegyenek olyan nyilatkozatokat, amelyek a faji gondolat tisztaságát elhomályosítják s a fajszoigálat készségét megzsibbasztják, mert erre az erényre a világ valamennyi nemzete között az ellenséges fajok gyűrűjében fuldokló magyarságnak van a legnagyobb szüksége.

*

Őszintén sajnálom, hogy Berzeviczy Albert a faji eszméről mondott ítéletével kihívta a magyar fajvédelem harcosainak védekezését.

Mi, magyar fajvédők, ezerszer jobb szeretnők Berzeviczy Albertet, az ő egyéni nagy súlyával és tekintélyével, a magunk táborában látni, mert úgy érezzük, hogy — Széchenyi István Akadémiájával együtt — itt volna a helye. Azonban — mondjuk Kossuth Lajosnak 1842-ben Széchenyi Istvánhoz intézett emlékezetes szavaival — „keblünk hitét, lelkünk meggyőződését semmi tekintélynek fel nem áldozzuk. A harcot nem óhajtottuk, de ha kihívatunk, azt nem rettegjük.”

[1] Ez az előadásom A Cél 1926. évfolyamának novemberi fűzetében, eredeti szövegében jelent meg.

[2] Works of Ralph Waldo Emerson, Edinburgh, 1907. Uses of Great Men, 719. l.

[3] F. Nietzsche, Also sprach Zarathustra, 136. l.

[4] Ujvári Péter, Magyar zsidó lexikon, 1929, 938, 791. és 319. l.

[5] Lásd: Kmoskó Mihály, Zsidó lélek — sémi lélek; A Cél, 1919, 239—255. l.

[6] Széchenyi István gróf Beszédei (Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete, V. k, 1932, 109. l.).

[7] Gróf Széchenyi István, A magyar akadémia körül, Pest, 1842, 20, és 21. l.

[8] Berzeviczy Albert: Herczeg Ferenc; P. H., 1933. okt. 3. sz.

[9] Hétfői Napló, 1923. jan. 2. sz.

[10] Lásd : Berzeviczy Albert és a „fajelmélet” ; Magyarság, okt. 5. sz.

[11] H. St. Chamberlain, Grundlagen des XIX. Jahrhunderts, 10. kiadás, 1912, I, 544. l.